

φιλοσοφίας του Τάκη Τζαμαλίκου. Ὑπὸ τὸ φῶς αὐτῆς τῆς διαπίστωσης, καὶ οἱ δύο κριτικὲς γιὰ τὸ βιβλίο αὐτό, πὺν προαναφέρθηκαν, εἶναι λανθασμένες καὶ δὲν ἔχουν συλλάβει τὴν βαθύτερη φιλοσοφικὴ τοποθέτηση τοῦ ἔργου. Ἡ μὲν συντηρητικὴ πλευρὰ δὲν ἐπιθυμεῖ μὲ κανένα τρόπο νὰ ἀκούει γιὰ «ἀδιέξοδα» καὶ «κρίση» τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας — ἔστω καὶ ἂν τὰ ζεῖ, καὶ συχνὰ εἶναι ἡ ἴδια πὺν τὰ δημιουργεῖ καθημερινά. Οἱ δὲ μαρξιστὲς χαίρονται νὰ ἀκοῦν γιὰ «ἀδιέξοδο» τῆς δημοκρατίας. Ἐτσι πιστεύουν ὅτι ὁ Marx δικαιώνεται καὶ ὅτι τὸ «ἐπόμενο στάδιο» τοῦ διαλεκτικοῦ process τῆς Ἱστορίας δὲν εἶναι πολὺ μακριά. Ἀλλά, τόσο οἱ ἀναλύσεις τοῦ ἔργου ὅσο καὶ τὸ συμπέρασμά του (μόνο αὐτὸ καταλαμβάνει 125 σελίδες) δείχνουν καθαρὰ τοῦτο: Ἄν ὁ στοχασμὸς αὐτὸς προσπαθεῖ νὰ ἀνιχνεύσει τὶς νέες ἐμπνεύσεις καὶ ἀξίες ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ οἰκοδομηθεῖ ἡ δημοκρατία τοῦ μέλλοντος, τοῦτο γίνεται διότι οἱ ἰδεολογίες τοῦ παρελθόντος ἤδη ἔχουν ἐξαντληθεῖ — καὶ αὐτὸ εἶναι ἀκριβῶς πὺν καθιστᾷ ἄνευ νοήματος τὴν λύπη ἢ τὴν χαρὰ τους ἀπέναντι σὲ ἓνα φιλοσοφικὸ στοχασμὸ πὺν εἶναι στραμμένος πρὸς τὸ μέλλον ἀκριβῶς διότι δὲν βρίσκει καὶ πολλὰ πὺν νὰ ἀξίζει νὰ ἐμπνευσθεῖ ἀπὸ αὐτές.

Γεώργιος ΓΚΡΙΝΙΑΤΣΟΣ

Παναγιώτῃ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ *Κείμενα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἐναντίον τῆς δικτατορίας 1967-1974* (Ὁ Ἀντιδικτατορικὸς Κανελλόπουλος). Ἀθῆναι 1987, Ἐκδόσεις Ἑταιρείας Φίλων Π. Κανελλόπουλου Ἐκδ. οἶκος Δ. Γιαλλελλῃ, 345 σελ.

Ἐνα χρόνο μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Παναγιώτῃ Κανελλόπουλου ἐξεδόθη τόμος, ὁ ὁποῖος περιέχει τὰ κείμενα τοῦ ἀοιδίμου στοχαστῃ καὶ πνευματικοῦ ἀνδρὸς κατὰ τῆς Δικτατορίας 1967-1974.

Ὁ τόμος ἐξεδόθη ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία Φίλων τοῦ Παναγιώτῃ Κανελλόπουλου, διὰ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Δ. Γιαλλελλῃ. Μία σύναξη ἀνθρώπων, τῶν «φίλων τῆς Παρασκευῆς» —τῆς βραδιᾶς πού, ἀνελλιπῶς κάθε ἐβδομάδα, ὁ Κανελλόπουλος ἔβλεπε τοὺς φίλους του, συζητοῦσε, ἐσχολίαζε καὶ ἀστειευόταν μαζί τους— ἐξέδωσαν ὅλα τὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα ἀναδεικνύουν μία συγκεκριμένη στάση ζωῆς, ἓνα ὀρισμένο ἦθος.

Ἄν γιὰ τοὺς φίλους τοῦ ἀειμνήστου Προέδρου ἢ ἔκδοση τοῦ Πρώτου Τόμου εἶχε ἓνα ἐπετειακὸ χαρακτήρα —κάτι σὰν ἓνα ἐτήσιο μνημόσυνο—, ἢ σημασία τοῦ ἔργου γιὰ τὸ εὐρύτερο κοινὸ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη καὶ πολὺ πὺν οὐσιαστικὴ. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν πλευρὰ τοῦ ἐν λόγῳ ἐκδοτικοῦ γεγονότος θὰ προσπαθήσουμε νὰ καταδείξουμε στὸ παρὸν κείμενο.

Τὴν ἀξιολόγησιν τοῦ τε πνευματικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἔργου τοῦ Π. Κανελλόπουλου θὰ τὴν κάνει ἀσφαλῶς ἡ Ἱστορία — ἀλλὰ μὲ τοὺς δικoὺς τῆς ρυθμούς. Τοῦτο σημαίνει ὅτι εἶναι ἀκόμη πολὺ νωρὶς γιὰ νὰ ἀναμένεται σύντομα ἡ τελεσίδικη ἐτυμηγορία τῆς. Καὶ ἐνώπιον τῆς Ἱστορίας, κατὰ τὴν πάλιν τοῦ μὲ τὸν Χρόνον, ὁ Κανελλόπουλος παρίσταται ὁλοσχερῶς Μόνος. Μόνος θὰ δώσει τὴν μάχην τοῦ μὲ τὸν Χρόνον, ποὺ κατὰ ὁρισμένους ἀρχαίους εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ Κρόνος ποὺ τρώει τὰ παιδιὰ του.

Ὑπάρχει ὅμως κάτι ποὺ ἀδίστακτα εἶναι δυνατόν νὰ λεχθεῖ ἀπὸ τοῦδε. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ποιότητα τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς παρουσίας ἢ «ἐπιτυχίας» του, ἂν ἔπρεπε ὁ Κανελλόπουλος νὰ χαρακτηριθεῖ μὲ δύο λέξεις —παρ' ὅτι ἡ παρουσία του οὐδόλως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθεῖ ὡς εὐπερίληπτη— αὐτὲς εἶναι: Ἀξιοπρεπὴς καὶ Γενναῖος. Μόλις ἀναβεῖ ἡ φωτιά, ἔπεφτε πρῶτος μέσα καὶ πάλευε χωρὶς νὰ ξέρει τί θὰ πεῖ φόβος. Μόλις ὁ ἐχθρὸς ἔπεφτε, τότε γινόταν ὁ μειλίχειος καὶ εὐγενής, αὐτὸς ποὺ δὲν μπορούσε νὰ χαλάσει χατήρι σὲ κανέναν, καὶ σὲ διαπραγματεύσεις γιὰ τὰ προσωπικά του συμφέροντα πάντοτε τοῦ ἔπαιρναν τὴν μερίδα τοῦ λέοντος — γιὰτὶ ἐκεῖ ὁ ἴδιος «δὲν εἶχε τὸ κουράγιο» νὰ δυσареστήσει τὸν συνομιλητὴ του.

Τὸ πολιτικὸ ἦθος τοῦ Κανελλόπουλου ἐκκαμινεύθη μὲ τὴν ἀγέρωχη στάση του κατέναντι δύο δικτατοριῶν, εἴτε τοῦτο σήμαινε ἐξορία στὴν Κύθνο, εἴτε κατ' οἶκον περιορισμὸ στὴν ὁδὸ Ξενοκράτους. Ἀπὸ τὰ ἀντιδικτατορικά του κείμενα προκύπτει ἓνα σφρῖγος, ἓνα ταμίευμα πνευματικῆς ρώμης — πλὴν χωρὶς οἶστρο, χωρὶς οἶηση. Καὶ αὕτη ἡ ποιότητα τῆς παρουσίας του κορυφώνεται μὲ τὴν στάση του κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐπταετίας — τῆς ὀλετήριας δοκιμασίας ἀπὸ τὴν ὁποίαν διῆλθε αὐτὸς ὁ τόπος.

Ἀπὸ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν παρ-ουσία προκύπτει, γιὰ τὸν πολίτη μία περι-ουσία ἰδιαιτέρως χρήσιμη γιὰ τὸ ἱστορικὸ παρόν.

Ἴδου σὲ τί συνίσταται ἡ ἀξία τῶν κειμένων ἐκείνων.

Ἴδου ἡ βαθύτερη καὶ οὐσιαστικὴ ἀξία μιᾶς πολιτικῆς καὶ φιλοσοφικῆς στάσεως, τῆς ὁποίας τὸ ἀπαύγασμα παρίσταται συνεχῶς ἐνώπιόν μας ὡς εὐχυμος καρπός — ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχει ἡ ἐνεργητικὴ διάθεση γιὰ συγκομιδὴ του.

Εἶναι ἤδη ἀντιληπτό, ἀπὸ ὅχι ὀλίγους, ὅτι τὸ σημερινὸ πολιτικὸ τοπίο δὲν παρέχει μαθήματα ἰδιαιτέρως ὑψηλῆς πολιτικῆς συμπεριφορᾶς. Τὸ πολιτικὸ ἦθος χειμάζεται ἐνῶ ἡ —κάποτε ὀνομαζομένη— πολιτικὴ εὐθυμία ἔχει ἀποδημήσει. Τὸ κλίμα δὲν ἐμφανίζεται ὡς ἰδιαιτέρως εὐκρατο καὶ ἱκανὸ νὰ συντηρήσει τὴν πολιτικὴ εὐαισθησία καὶ νὰ εὐνοήσῃ τοὺς ὑψηλόφρονες ὁραματισμούς. Πρόκειται γιὰ φαινόμενο τὸ ὁποῖο δὲν ἐγκλωβίζεται στοὺς πολιτικοὺς θεσμοὺς αὐτοῦ τοῦ τόπου (πολὺ λιγότερο:

δὲν ἀναφέρεται στενῶς στὴν συμπεριφορὰ τῶν κομματικῶν σχηματισμῶν), ἀλλὰ ἐκτείνεται στὸ σύνολο σχεδὸν τοῦ θεσμικοῦ οἰκοδομήματος τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας. Πρόκειται, δηλαδή, γιὰ φαινόμενο *κοινωνικὸ* ὑπὸ εὐρυτάτην ἔννοιαν — τόσο εὐρεῖαν ὅσο μέγα εἶναι καὶ τὸ εὖρος τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν οἱ ὁποῖοι πᾶσχουν τὰ ὅσα ἀνωτέρω διαπιστώνονται πάθη.

Αὐτὸ τὸ φαινόμενο θὰ ἦταν χωρὶς κρίσιμη σημασία ἂν δὲν ἐπαπειλοῦσε — ὅπως ἤδη συμβαίνει — μία ψυχικὴ δῆωση τοῦ μέσου πολίτη, μίαν, οὐσιαστικῶς βίαιη, χειραγώγηση πρὸς τὸν ἀμοραλισμὸ καὶ τὴν πολιτικὴ ἀδιαφορία. Τουτέστιν, ὑπαρξιακὲς καταστάσεις, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν τὸ ἔσχατο στάδιο παρακμῆς ἐνὸς λαοῦ — καί, ὅπως ἡ ἱστορία διδάσκει, τὸ προοίμιο διαλύσεως καὶ ἐξανδραποδισμοῦ.

Ἄν ἡ πολιτικὴ παρουσία τοῦ Παναγιώτη Κανελλόπουλου προσέφερε κάτι, τοῦτο τὸ «κάτι» ἔχει αὐτόχρομα κρίσιμη σημασία γιὰ τὸ ἱστορικὸ παρόν: Διότι προσφέρει τὸ ἀρχιμήδειο σημεῖο γιὰ τὴν ἐξανάσταση ἀπὸ τὴν σημερινὴ ἔκ-πτωση τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἥθους. Προσφέρει τὸ μέτρο γιὰ τὴν κριτικὴ ἀποτίμηση ὅσων ἐναθρύνονται ὅτι ἀποτελοῦν πολιτικοὺς καὶ κοινωνικοὺς ὀραματιστές, ταγοὺς καὶ ἡγέτες.

Πρόκειται, τουτέστιν, γιὰ πολιτικὴ παρουσία ἡ ὁποία, ἂν καὶ ἀνεδύθη Χθές, ἐπιστρατεύεται συνεχῶς ὡς Μέτρον γιὰ τὴν θεώρηση ὁποιασδήποτε ἄλλης πολιτικῆς παρουσίας τοῦ Σήμερα καὶ Αὔριο.

Βεβαίως μόνη ἡ παρουσία ἰδανικῶν δὲν ἄρκεσε γιὰ νὰ μεταβάλλει τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς καθεαυτήν. Τὸ καθημερινὸ τοπίο βρίθκει ἀπὸ ναυαγισμένες εὐγενεῖς ἀπόπειρες καὶ ἐρείπια προδομένων ἐλπίδων. Δὲν ἀρκοῦν βεβαίως μόνον τὰ ἰδεώδη γιὰ νὰ ἀλλάξουν τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς. Εἶναι ὅμως αὐτὰ ποὺ τὴν κάνουν μιὰ ζωὴ λιγότερο στυγνὴ, λιγότερο χαμόσυρτη. Καὶ ἂν κάποιες ἱστορικὲς στιγμὲς σφραγίζονται ἀπὸ πράξεις χαμαιπετεῖς, ἡ εὐγενὴς ἐνατένιση παίρνει τὴν ἐκδίκησή της (καὶ τελικῶς ἐπιβεβαιώνει τὴν οὐσιαστικὴ καὶ πρακτικὴ ἀνωτερότητά της) μὲ τὴν ἐμφάνιση ἀνθρώπων ὅπως ὁ Κανελλόπουλος τῆς περιόδου τῆς δικτατορίας.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον ἐκείνη ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ Πρακτικὴ τοῦ Κανελλόπουλου ὑπερβαίνει τὰ χρονικὰ πλαίσια, ἐντὸς τῶν ὁποίων αὐτὴ ἐξεδηλώθη.

Εἶναι κατ' ἐξοχὴν τὸ ἱστορικὸ παρόν, τὸ ὁποῖο καταδεικνύει ὅτι οἱ ριπὲς τοῦ Κανελλόπουλου κατὰ τοῦ ἐξωνημένου ἔσμου τῶν τυράννων δὲν ἦσαν ἀπλῶς ἐκβλαστήματα τῆς στιγμῆς, τὰ ὁποῖα ἀνθοφοροῦν προσκαίρως καὶ ἀποθνήσκουν μετ' οὐ πολὺ.

Ἐκεῖνο, κατὰ τοῦ ὁποίου οὐσιωδῶς καὶ κατ' ἀρχὴν μάχεται αὐτὴ ἡ πρακτικὴ εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἐπιχειρηθεῖσα χειραγώγηση πρὸς τὸν ἀμοραλισμὸ καὶ τὴν πολιτικὴ ἀδιαφορία.

Πρόκειται για αντίσταση στην προσπάθεια να δημιουργηθῶν ἀγελαῖοι ἀρνησίνοες, οἱ ὅποιοι ἀπεκδύθησαν ἀπὸ κάθε ὑψηλοφροσύνη καὶ ἀχθοφοροῦν τὴν «ἰδεολογία» τοῦ ἔσχατου ἀτομικισμοῦ καὶ τῆς ἐξαθλιώσεως τῶν δηωμένων ψυχῶν.

Ἡ σκέψη καὶ ἡ πράξη τοῦ Κανελλόπουλου, ὅπως φαίνεται σὲ ἐκεῖνα τὰ κείμενα, διαπορεύεται ἐν μέσῳ τῶν τότε ψυχικῶν ἐρειπίων, τὰ ὅποια ἀπετέλεσαν τὸν —ἀείποτε ἀδιάψευστον— προάγγελο τῶν μετέπειτα ὑλικῶν ἐρειπίων. Ἡ σκέψη του διαψηλαφίζει τὸ τότε παρὸν μὲ μιὰν εὐπαθέστατην ἀφή —γι' αὐτὸ καὶ διατρέχονται ἀπὸ μιὰ βαθύτερη ὁδύνη.

Ἐν μέσῳ ἐνὸς τοπίου γνοφώδους, δὲν ἀπετέλεσαν μία στεῖραν ἀντιφορὰ πρὸς τοὺς τότε λυμεῶνες τοῦ τόπου, οὔτε ἔστω μία διαπρύσια εἰδοποίηση περὶ τῶν ἐπερχομένων. Ἄν ἦταν μόνο αὐτό, τότε θὰ εἶχαν χάσει τὴν ἐπικαιρότητά των καὶ ἐκεῖνος ὁ τόμος τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων, πού τὰ συμπεριέλαβε, θὰ ἦταν ἴσως περιττός γιὰ τοὺς πολλούς.

Ἐκεῖνο, κατὰ τοῦ ὁποίου ἐπολέμησε ὁ Κανελλόπουλος ἦταν ἡ ἀήθεια καὶ ἡ εὐήθεια τῆς πολιτικῆς πράξεως πού δὲν βλέπει τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν προοπτικὴ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντός της.

Πολέμησε τὴν τυφλὴ μισαλλοδοξία, τὸν ἀφορισμὸ τοῦ κάθε ἐτερόφρονος ὡς «προδότῃ» καὶ τὴν ἐξοντωτικὴ, καὶ θρησκευτικῶς φανατικὴ, καταδίωξη τῆς κάθε ἐτερόδοξης σκέψεως.

Πολέμησε τὴν πολιτικὴν πράξιν πού δὲν ἐλαύνεται ἀπὸ ὑψηλὲς ἐμπνεύσεις, ἐκείνη τὴν πολιτικὴν πρακτικὴν πού ἐπιδιώκει τὴν ἐξουσία γιὰ χάριν τῆς ἀπολαύσεως τοῦ ἐξουσιασμοῦ.

Καί, ὄχι λιγότερο, πολέμησε τὴν πολιτικὴν ἀδιαφορία τοῦ ἀνωνύμου πολίτη, ἡ ὁποία, γιὰ τοὺς ἐξουσιαστές, συχνὰ ἀποτελεῖ ἔρεισμα σύστοιχο πρὸς τὴν ἐπιβολὴ τῶν ἐρπυστριοφόρων.

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ στοιχεῖο συνιστᾷ τὸν πολῦτιμα διττὸ χαρακτήρα τοῦ Κανελλόπουλου: Ἦταν ἀγώνας πνευματικὸς καὶ πολιτικὸς ἐν ταυτῷ. Ἦταν ὁ ἀγώνας ἐνὸς Φιλόσοφου Statesman.

Ἕνας ἀγώνας ζωτικὰ ἀναγκαῖος σήμερα, πού ἡ αὐθεντικὴ πολιτικὴ ὑπόσταση τοῦ πολίτη τείνει νὰ ἀφανισθεῖ στὰ πελάγη τῆς εὐδαιμονιστικῆς ἀδιαφορίας καὶ τὰ ἐλώδη ὕδατα τῆς πολιτικῆς ἀπάθειας.

Ἦταν ἡ στιγμή πού ὁ Κανελλόπουλος εἶχε ἐπιστρατεύσει ὅλες του τὶς δυνάμεις γιὰ ἓνα σκοπὸ. Εἶχε παύσει νὰ εἶναι δισυπόστατος —ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς στοχαστής— ὅπως ἦταν κατὰ τὸν καιρὸ τῶν ὁμαλῶν πολιτικῶν συνθηκῶν. Εἶχε συγκεντρώσει ὅλες του τὶς δυνάμεις γιὰ τὸν ἓνα σκοπὸ πού ἀποτελοῦσε καὶ τὸ αἶτημα τῶν τότε καιρῶν. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πού τὸ ἀποτέλεσμα ἐκείνης τῆς προσπάθειας ἀποτελεῖ ἐν ταυτῷ πολιτικὸ καὶ πνευματικὸ ἄνθος.

Καὶ ἰδοὺ ἡ εὐλογία γιὰ ἓνα τόπο, ὁ ὅποιος ἀξιῶνεται νὰ διαθέτει ὡς

ηγέτες πολιτικούς οί όποιοι είναι ταυτοχρόνως καί οί πνευματικοί του ήγέτες.

Δέν ύπάρχει έναργέστερο παράδειγμα αὐτῆς τῆς αὐτόχρομα πνευματικῆς πολιτικῆς στάσεως, ἀπό ἕνα ἐξαίσιο καί ἐμπνευσμένο κείμενο — τόν ἐπικήδειο πού ἐξεφώνησε ὁ Κανελλόπουλος πρὸ τῆς σοροῦ τοῦ Γεωργίου Παπανδρέου, στίς 3 Νοεμβρίου τοῦ 1968. Θεωροῦμε ὅτι μία αὐτολεξεί παράθεση μέρους ἐκείνου τοῦ ἐξόχου δείγματος πολιτικοῦ ἥθους, ἀλλά καί ρητορικῆς, συνοψίζει κατὰ τὸν έναργέστερο τρόπο ὅσα θελήσαμε νὰ ἀναλύσουμε σὲ τοῦτο τὸ σημείωμα.

«... Γεώργιε Παπανδρέου ... θὰ ἦτο βαρὺ εἰς ἠθικάς συνεπείας, ἐὰν αἱ νεώτεραι γενεαὶ ἐσχημάτιζον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὰ χάσματα μεταξὺ ἡμῶν τῶν παλαιότερων εἶναι ἀγεφύρωτα καὶ ὅτι τὰ γεφυρώνει μόνον ὁ τάφος. Ἐὰν ἦσαν ἀγεφύρωτα, δέν θὰ εἶχεν ἀπὸ ποῦ νὰ περάσει ἡ Ἑλλάς. Ἡ Ἑλλάς δέν εὐρίσκεται ὁλόκληρη —οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ στηριχθεῖ— εἰς καμμίαν ἀπὸ τὰς δύο ἀμμόδεις καὶ συνεχῶς ἀλλοιουμένας ἀντιθέτους ὁχθας τοῦ ρεύματος τῆς ἱστορίας. Ἰσταται καὶ στηρίζεται ἐπὶ τῆς γεφύρας. Γνωρίζω, ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς παλαιᾶς συνεργασίας μας, ὅτι πρὸς τὴν γέφυραν αὐτὴν ἦσαν ἐστραμμένα τὰ βλέμματά σου. Καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι πρὸς αὐτὴν κατηυθύνοντο οἱ ὀφθαλμοί σου ὅταν ἔρριπτες τὴν τελευταίαν ματιὰ εἰς τὸν μάταιον τοῦτον κόσμον. Μόνον ιδέαι ὅπως εἶναι ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ ἐλευθερία εἶναι δυνατόν νὰ συνδέουν κάπως τὴ ματαιότητα μὲ τὸ Αἰώνιον. Γεώργιε Παπανδρέου σὲ ἀποχαιρετῶ».

Ἴδου ὁ Κανελλόπουλος.

Κανελλόπουλος ὁ Ἀλκίφρων. Κανελλόπουλος ὁ Βαθύβουλος.

Ὁ Ἀξιοπρεπὴς καὶ Γενναῖος.

Παναγιώτης ΤΖΑΜΑΛΙΚΟΣ

THE 21ST INTERNATIONAL CONGRESS OF THE ASSOCIATION OF SOCIETIES OF FRENCH SPEAKING PHILOSOPHY: *L'Avenir. Actes du XXIe Congrès de l'Association des Sociétés de Philosophie de Langue Française*, publiés par E. Moutsopoulos (1986), Paris, Vrin, 1987 (Publication de la Fondation de Recherches et d'Éditions de Philosophie NH, Série «Recherches» n° 3), 437 pp.

The 21st International Congress of the A.S.P.L.F., which took place in Athens from July 21st to 23rd, 1986, enjoyed the participation of a large

